

Ramis, K., Hanife, Ş. (2024). Memleket edebiyatı açısından *Ülkü* dergisinde şiir. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 7(1), s. 1-18.

MEMLEKET EDEBİYATI AÇISINDAN *ÜLKÜ* DERGİSİNDE ŞİİR*

Ramis KARABULUT**

Hanife ŞAHİN***

Öz: Süreli yayınlar, yayımlandıkları dönemde siyasi, sosyal, ekonomik, edebî ve kültürel açıdan önemli bir yere sahiptirler. *Ülkü* dergisi de Türk basın hayatında gerek sosyal gerekse edebî açıdan dönemini yansıtır. Halkevleri genel merkezinin (Ankara Halkevi) yayın organı olarak 1933–1950 yılları arasında yayın hayatını sürdüren yarı resmî bir dergidir. Halkevleri'nin açılma amaçlarından olan halkı eğitmek, millî kültür bilincini oluşturmak ve muasır medeniyet seviyesine ulaşma çabalarına katkıda bulunmak derginin yayın amaçlarından biridir. Mustafa Kemal Atatürk'ün bu amaçlara uygun bir dergi çıkarılmasını istediği ve derginin adının belirlenmesinde de etkili olduğu bilinmektedir. Dergi, döneminin kültür ve sanat anlayışını belirlemesi ve yansıtması bakımından önemlidir. Çünkü yarı resmî bir dergi olarak Tek Parti Dönemi'nin fikir ve sanat hayatına yön veren bir yayın organı işlevi görür. *Ülkü* ve Halkevleri'nin taşra dergileri dönemin “Memleket Edebiyatı” anlayışının birer aynası durumundadırlar. Bu anlayışın ortaya çıkma nedenlerini ve edebiyattaki yansımalarını dergideki isimler ve yayımlanan yazıları üzerinden yorumlamak mümkündür. Bu bağlamda *Ülkü* dergisindeki şiirler biçim, ahenk ve şiir türleri açısından incelenmiş olup büyük çoğunluğunun “Memleket Edebiyatı” anlayışına uygun olduğu görülmüştür. Fakat dergide bu anlayış ile tam örtüşmeyen metinlerin varlığı da inkâr edilemez. Kısaca bu çalışmada dergideki şiirlerin sanat anlayışı açısından bir tasnifi yapılmış ve on yedi yıllık yayın hayatı boyunca nasıl bir şiir manzarası oluşturduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Memleket edebiyatı, süreli yayınlar, tek parti dönemi, Türk şiiri, *Ülkü*.

POETRY IN *ÜLKÜ* MAGAZINE FROM TERMS OF COUNTRY LITERATURE

Abstract: Periodicals have an important place in political, social, economic, literary and cultural terms in the period in which they are published. *Ülkü* magazine also reflects its period in Turkish press life, both socially and literary. It is a semi-official magazine that continued its publication life between 1933 and 1950 as the publishing organ of the Halkevleri headquarters (Ankara Community Center). The publication aims of the magazine include educating the public, creating national cultural awareness and contributing to efforts to reach the level of contemporary civilization, which are among the purposes of opening Community Centers. It is known that Mustafa Kemal Atatürk wanted a magazine suitable for these purposes to be published and that he was influential in determining the name of the magazine. The magazine is important in terms of determining and reflecting the understanding of culture and art of its period. Because, as a semi-official magazine, it functions as a publication that directs the intellectual and artistic life of the Single Party Period. The provincial magazines of *Ülkü* and Halkevleri are a mirror of the “Homeland Literature” understanding of the period. It is possible to interpret the reasons for the emergence of this understanding and its reflections in literature through the names in the magazine

* Bu yazı “*Ülkü* Dergisindeki Şairler ve Şiirleri” adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, rkarabulut@ohu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-9164-3308

*** Doktora Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, s_hanife@outlook.com

ORCID ID: 0000-0002-2624-2310

and the articles published. In this context, the poems in *Ülkü* magazine were examined in terms of form, harmony and poetry types, and it was seen that the majority of the published poems were in accordance with the understanding of “Homeland Literature”. However, the existence of texts that do not fully coincide with this understanding cannot be denied. Briefly, in this study, the poems in the magazine were classified in terms of artistic understanding and an attempt was made to determine what kind of poetry landscape was formed throughout its seventeen-year publication life.

Keywords: *Homeland literature, periodicals, single party period, Turkish poetry, Ülkü.*

Sürekli yayınların birçoğunun yayımlandıkları dönemlerde önemli bir yere sahip olduklarını söylemek mümkündür. Yapılan çalışmalarla sadece yayımlandıkları dönemde değil günümüzde de önemli yerleri olduğu söylenebilir. Çünkü yayımlandıkları döneme ışık tutabilmek, dönemin sosyal, siyasi ve edebî hayatı hakkında bilgi sahibi olabilmek için tarihî birer belge niteliğindedirler. Bu bakımdan Ankara Halkevi'nin resmî yayın organı olarak *Ülkü* dergisi de hem Atatürk Dönemi (1923–1938) hem de İsmet İnönü Dönemi'nin (1938–1950) kültür ve sanat hayatını yansıtmaya bakımından önemlidir.

Devlet tarafından en üst düzeyde teşvik edilen ve desteklenen *Ülkü* dergisinde yayımlanan şiirlerin sanat ve edebiyat anlayışı açısından yansıttığı manzarayı tespit bu çalışmanın ana konusudur. Dönemin kültür ve sanat anlayışı hakkında bilgi sahibi olmadan *Ülkü*'deki şiirlerin hangi anlayışa bağlı olduğunu söylemek pek mümkün olmaz. Bu nedenle derginin yayımlandığı dönemi (1933–1950) siyasi değişim sürecine göre ikiye ayırmak mümkündür.

1. Atatürk Dönemi yayın periyodu (1933–1938),
2. İsmet İnönü Dönemi yayın periyodu (1939–1950)

Bu şekilde 1933–1950 yılları arasında yayımlanan ve Ankara Halkevi'nin resmî yayın organı olan *Ülkü* dergisi üzerinden dönemin fikir ve sanat hayatının arz ettiği manzara görülebilir.

1. Atatürk ve İsmet İnönü Dönemi'nde Kültür ve Sanat

Atatürk Dönemi (1923–1938), nice badireler ve nice mücadelelerin sonunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulduğu bir dönemi ifade eder. Böyle bir dönemde edebiyatçıların sadece kendi ferdî dünyalarını anlatmaları beklenemez. Emperyalizme karşı kazanılan zaferin sonunda aydınlarda oluşan ulusal gurur ve bilinçle birlikte toplumsal sorumluluk duygusu sanatçıların neredeyse tamamında kendini gösterir. Bu toplumsal sorumluluk duygusu aydınların ilgisini halka ve Anadolu'ya yöneltmelerini sağlar.

Bu dönemde yayımlanan yazıları, Atatürk'ün kültür ve sanat alanında yaptığı atılımlar, halkın kendi benliğinin farkına varması ve millî bilinci uyandırarak tekrar aynı acıları yaşamaktan korunma çabası olarak yorumlamak mümkündür. Dönemin yazarları da daha çok bu noktalara ağırlık verir. Halkı aydınlatmak, cehaleti yenmek, Anadolu halkını geri kalmışlıktan kurtarmak, yoksulluğu yenmek, medenî bir Türk toplumu yaratmak temel amaç hâline gelir.

Mehmet Kaplan, Atatürk Dönemi'ndeki şiir anlayışları ve gruplaşmaları memleketçi şiir, mistik şiir, sembolizm etkisindeki şiir, Yedi Meşaleciler, mitolojik şiir, hamasi şiir (destan ve tarih) şeklinde sınıflandırır.¹ Kaplan, Atatürk Dönemi için “millî şuur ve millî kültürün teşekkülü bakımından eski Türk tarihine büyük önem” verildiğinden, eserlerin çoğunun “destanî ruh”, Anadolu coğrafyası ve Anadolu insanını ele aldığından bahseder (Kaplan vd. 1982, 2/ s. XXXII–XXXIV). Memleketçilik için de şu tespiti yapar:

“Barış devrinden sonra dikkatlerin ve çalışmaların asırlar boyunca ihmal edilen Anadolu'ya çevrilmesi edebiyatta da derin akisler bırakır. Cumhuriyetin ilk yıllarında daha

¹ Ayrıntılı bilgi için bk. Kaplan vd. 1982, 2/s. XXXIII–XXXIV.

önceki devirlerin İslâmiyetçilik, Turancılık ve Batı taklitçiliğine karşı, Anadolu’yu ve Anadolu insanını konu alan eserler yazılır.” (Kaplan vd. 1982, 2/s. XXXIII).

Destan ve tarih alanında ise Millî Mücadele’yi, eski Türk tarihini, eski Türk destanlarını ve kahramanlarını konu alan birçok eser yazılır. Yani bu dönemde millî kültüre ve millî değerlere doğru bir yönelişin olduğu açıkça görülür. Bu yönelişin temelinde Ziya Gökalp’ın “halka doğru” fikri yer alır. Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları* isimli eserinde aydın kesimin halka doğru gitmesi gerektiğinden bahseder. Halka doğru gitmesi gerekenler “güzideler”dir ve halktan ayrı bir eğitim gördükleri için halka medeniyet götürmeli, halkta bulunan kültürü (harsı) alarak eserlerinde işlemelidirler (Ziya Gökalp, 2017, s. 62–63). Yani aydınının görevi, halka bilmediklerini öğretmek ve onların bildiklerinden faydalanmaktır. Gökalp’a göre ancak bu şekilde millî bir edebiyat vücuda getirilebilir.

Mustafa Kemal Atatürk, “fikirlerinin babası” olarak Ziya Gökalp’ı görür ve onun “halka doğru” fikrini benimser. Bu yüzden 1923–1938 yılları arasında halkta el değmemiş olarak bulunan kültür değeri adına ne varsa ona yönelinmesini ister. Bu dönemde yazarların çoğu “Batılı milletlerin romantizm yoluyla millî kimliklerini inşa etmesi gibi Anadolu coğrafyasını millî romantik bir duyuşla eserlerine taşıyarak millî kimliğin yeniden altını çizmişlerdir” (Bulut, 2021, s. 54).

Ayrıca 1937 yılına gelindiğinde dönemin İçişleri Bakanı ve parti genel sekreteri M. Şükrü Kaya yazarlara ve kitapçılara bir genelge göndererek yayımlanan eserlerin eskinin tekrarı olduğunu ve yaratmak istedikleri yeni insan idealine uygun eserler vücuda getirilmesini ister (Okay, 2016, s. 204). Bu açıklama dönemin sanat ve edebiyat anlayışının hangi ekseninde olduğunun daha rahat anlaşılmasını sağlar.

Atatürk Dönemi için millî ve yerli bir farkındalıkla hareket edildiği söylenebilir. Şair ve yazarlar, “Anadolu bin başlı bir muamma gibi gözümüzün önünde duruyor. Bunu çözmeye çalışmak lazımdır.” (Tanpınar, 2018, s. 96) düşüncesiyle Anadolu coğrafyasına ve Anadolu insanına yönelir. Bu yöneliş “Memleket Edebiyatı” olarak bilinen edebî anlayışın oluşmasını sağlar.

İsmet İnönü Dönemi (1939–1950) ise, II. Dünya Savaşı’nın yarattığı çalkantılı bir dönemdir. Sanat ve edebiyatın da bu çalkantıdan etkilenmemesi mümkün değildir. Bilhassa edebiyatın dönemin hümanist anlayışı içerisinde şekillendiği görülür. Bu dönemin öne çıkan başlıca unsuru çeviri hareketleridir. Özellikle 1940–1946 yılları arasında yaklaşık 900 eserin çevirisi yapılır. Bu dönem yapılan çevirilerin neticesinde yerli eserlerin küçümsendiği hatta okurların ayıplandığı bile söylenir (Bolat – Gök, 2021, s. 357).

Bu dönemde öne çıkan bir diğer gelişme de “Garip” akımıdır. Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rıfat Horozcu bu akımın öncüleridir. “Garip” akımı, toplumsal bunalımın arttığı II. Dünya Savaşı şartları içinde ortaya çıkar. Bu anlayışa mensup şairler, şiirde vezin, kafiyeye ve mısraçı anlayışa karşı çıkarak bir yandan geniş halk kitlesi için şiir yazarken diğer yandan Batı edebiyatı akımlarının da etkisinde kalırlar. Hatta şiir, ideolojik bir söylem yerine daha çok küçük insanı konu edinir. Bu yüzden anlam oldukça açık ve şiir soyut imgeler olmadan yalın denilebilecek düzeydedir. Ayrıca 1940–1960 yılları arasında Marksist ideolojiyi benimseyen ve Nazım Hikmet Ran çizgisini devam ettiren sanatçıların varlığı da unutulmamalıdır.²

2. Memleket Edebiyatı

Anadolu’ya yönelik edebiyatın ilk örnekleri I. Meşrutiyet Dönemi (1876–1908)’ne kadar gider. Türk edebiyatında Anadolu konulu şiir, hikâye ve romanların ilk örnekleri bu dönemde görülür. Muallim Naci’nin *Köylü Kızların Şarkısı* (1885) tarzında şiirler, Ahmet Mithat Efendi’nin *Bahtiyarlık* (1885), Nabizade Nazım’ın *Karabibik* (1890) ve Ebubekir

² Ayrıntılı bilgi için bk. Enginün, 2015, s. 87–122.

Hazım Tepeyran'ın *Küçük Paşa* (1910) adlı romanları Anadolu'ya yönelişin ilk örnekleri olarak ele alınabilir.

II. Meşrutiyet'ten sonra ardı ardına yaşanan büyük savaşlar Türk toplumunun bütün kesimlerini etkiler ancak yüzyıllardır ihmal edilmiş olan Anadolu coğrafyasını daha derinden sarsar. İhmal edilmiş olan bu Anadolu coğrafyası Kurtuluş Savaşı'nın zeminini oluşturur. Cumhuriyet'in ilanından sonra Anadolu'yu esas alan "Memleket Edebiyatı" anlayışının ortaya çıkması yaşanan siyasî ve sosyal şartların bir sonucudur. Bu anlayışın I. Dünya Savaşı ve ardından Millî Mücadele'nin kazanılmasıyla kurulan yeni devletin etkisiyle oluştuğunu söylemek mümkündür. Çünkü yaşanan bu kötü olaylar sonucunda aydınlar yönlerini Anadolu'ya çevirirler.

"Memleket Edebiyatı" II. Meşrutiyet Dönemi'nde (1908–1923) başlayan "Millî Edebiyat" hareketinin bir uzantısıdır. Bu edebiyatın ilkeleri ve fikirlerinin bir ürünü olarak yeni bir devlet ve toplum düzenine geçildiği görülür. Türkçü ve milliyetçi fikirler temelinde kurulan Cumhuriyet Türkiye'sinde millî bir devlet olarak zaferle çıkılan bir savaştan sonra kültür ve sanat alanında da millî bir politika izlenilmesi gayet tabiidir. "Memleket Edebiyatı" da bu şartlardan doğar.

Memleketçi şiir için daha çok sade Türkçenin, halk şiiri nazım şekillerinin ve hece ölçüsünün ağırlıkta olduğu, Anadolu insanını konu aldığı söylenebilir. Bu anlayışa sahip aydınlar için Anadolu'ya giderek halkla iç içe yaşadıkları, onları en ince ayrıntılarına varıncaya kadar gözlemedikleri ve bu gözlemlerini "...sade, hatta konuşma diline yaklaşan hece vezni ve folkloru şiirine merkez edinen tasvirici bir tavır takınarak" (Korkmaz, 2020, s. 260) eserlerine yansıttıkları söylenebilir.

Şerif Aktaş ise bu edebiyatın "memleketçi edebiyat", "memlekette bahseden edebiyat", şeklinde yenileşme ve modernleşmenin doğal sonucu olarak ortaya çıktığını ifade eder (Aktaş, 2015, s. 278). Memleketçi edebiyatın kendi içinde farklı anlayışları barındırdığı söylenebilir. Bunlar memleket coğrafyasının tasvirinden millî hislerin ve kahramanlık duygularının heyecanlı ifadesine, Anadolu folklorunun ön plana çıkarılmasından sosyal problemler için çözümler sunan Marksist ideolojiye, Anadolu mistisizminin ilham alınmasından mitolojik iklim derinliklerine inme gayretine kadar uzanan çok geniş bir yelpaze oluşturur (Çetişli, 2015, 2/s. 240). Bu dönem "Şairlerin çoğu Anadolu halk şairlerinin yolundan giderek yeni bir şiir yaratmaya çalışırlar." (Enginün, 2015, s. 41). Böylece zaferle çıkılan savaştan sonra millî tarih bilinci memleketin insan ve coğrafi manzaralarıyla birleştirilerek eserlere konu olur.

Mehmet Kaplan, "Memleket Edebiyatı"nın ilk devresinde Faruk Nafiz Çamlıbel'in yer aldığını ve *Han Duvarları*'nın bu anlayışla yazılan şiirlere örnek olarak gösterilebileceğini söyler. Çamlıbel'in bu şiirdeki başarısının "İstanbul şairin Anadolu coğrafyası ve insanı ile ilk defa karşılaşmasından doğan gerçek yaşantıdan" (Kaplan, 2016, 2/s. 288) geldiğini ifade eder. Çamlıbel, (7 + 7) 14'lü hece ölçüsüyle ve altı dörtlükten oluşan Sanat şiirinde "Memleket Edebiyatı"nın poetikasını ortaya koyar. Özellikle son bent sanat anlayışını yansıtmaları bakımından önemlidir:

Başka sanat bilmeyiz, karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolu'muz
Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken
Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz! (Çamlıbel, 1926, s. 88.)

mısralarında geçen biz ve sen öznelerinin iki farklı sanat anlayışının temsilcileri olduğu açıktır. Bizden kasıt memleket edebiyatı mensuplarıdır. Sen zamirinin temsil ettiği zümre ise Batı sanat ve edebiyatı taraftarlarıdır. Yani iki farklı sanat anlayışına mensup kişilerin kıyası yapılır. Böylece Anadolu'nun millî sanat üretmede önemli bir yere sahip olduğu, bu el değmemiş coğrafyanın ve insanının işlenmesiyle değerli eserler verilebileceği ifade edilir.

“Memleket Edebiyatı” anlayışının temsilcileri arasında Faruk Nafiz Çamlıbel, Yusuf Ziya Ortaç, Halit Fahri Ozansoy, Enis Behiç Koryürek, Orhan Seyfi Orhon, Ömer Bedrettin Uşaklı, Zeki Ömer Defne, Kemalettin Kâmi Kamu, Şükufe Nihal Başar, Halide Nusret Zorlutuna, Ahmet Kutsi Tecer, Behçet Kemal Çağlar vb. daha birçok isim yer alır.

3. Memleket Edebiyatı'nın Odağında Bir Dergi: Ülkü

Yapılan inkılapları halka aşılama için 19 Şubat 1932'de açılan Halkevleri 11 Ağustos 1950 tarihine gelindiğinde yani Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden sonra kapatılır.³ Halkevleri'nin açılma amaçlarının halkı eğitmek, yapılan inkılâpları halka açıklamak, halk ve aydınlar arasındaki kopukluğu gidermek vb. olduğu söylenebilir. *Ülkü* dışında taşrada birçok Halkevi dergisi çıkarılır.⁴ Ankara Halkevi'ndeki açılış töreninde Recep Peker Halkevleri'nin kurulma amacını şu şekilde açıklar:

“Cumhuriyet Halk Fırkasının Halkevleriyle takip ettiği gaye; milleti şuurlu, birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilâtlandırmaktır” (Peker, 1933, s. 7). Bu sözlerden dönemin tek partisi Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF / CHP)'nin bir yan kuruluşu olarak Halkevleri'nin millî birliği güçlendirme ve halkı medenî bilgilerle eğitme amacını güttüğü anlaşılır. Ayrıca Halkevleri'nin Türk eğitim ve kültür inkılâbının alt yapısının oluşturulmasında büyük bir rolü olduğunu söylemek mümkündür (Şahin, 2022, s. 3).

Peker, konuşmanın ilerleyen kısmında muasır medeniyet seviyesine ulaşmak için halkın eğitilmesi gerektiğinden bahseder. Bunun sadece mektep binalarında verilen eğitimle olmayacağı, ancak topyekûn bir eğitim hamlesiyle olabileceğini ifade eder. Bunu başarabilmek için de 1933 yılında Halkevleri'nin faaliyetlerini halka duyurmak amacıyla bir Halkevi dergisi çıkarmanın faydalı olacağı düşünülür. *Ülkü* dergisi bu amaçla yayın hayatına başlar. *Ülkü* dergisi,⁵ Şubat 1933 ile Ağustos 1950 tarihleri arasında üç seri olarak toplamda on yedi yıl, 32 cilt, 272 sayı yayımlanır.

Dergi'nin yayın hayatı Atatürk Dönemi'nin son beş yılını, İsmet İnönü Dönemi'nin tamamını kapsar. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden sonra (14 Mayıs 1950), üçüncü seri 44. sayısında (Ağustos 1950) gelecek sayılarda yayımlanacak bazı yazıların isimleri verilmesine rağmen yayın hayatı sonlandırılır. Çünkü 11 Ağustos 1950'de Halkevleri kapatıldığı için derginin yayımlanmasına da gerek kalmaz.

Recep Peker, “Büyük Millî Reis'in mecmuaya yakıştırdığı ve verdiği Ülkü adı ile neşir maksadı arasındaki sıkı münasebeti de gösterir.” (Peker, 1933, s. 1) diyerek dergiye *Ülkü* adının Mustafa Kemal tarafından verildiğini ve yayın politikasının ismine uygun planlandığını ifade eder:

“‘ÜLKÜ’ bu büyük yola katılanlar arasında kafa birliği, gönül birliği ve hareket birliği yapmak için... ‘ÜLKÜ’ millî dile, millî tarihe, millî sanatlara ve kültüre hizmet için... ‘ÜLKÜ’ bütün bu gayelere hizmet yolunda çalışan Halkevlerinin ruhundaki harareti yazı vasıtalarıyla yaymak için çıkıyor...” (Peker, 1933, s. 1).

Derginin ilk serisinde yayın politikası ve ne tür yazılara yer verileceği de şöyle ifade edilir:

“Hususiyle millet ve vatan sevgisini, inkılâpçılık heyecanını kuvvetlendirecek eserler; Türk tarihinin büyük anlarını yaşatan, millî mücadelenin kahramanlıklarını anlatan, memleketin büyük şehirlerini, kasabalarını, köylerini, tabii güzelliklerini tasvir ederek ayrı ayrı her köşesini tanıtan ve sevdiren, taassubun, batıl itikatların, fena göreneklerin çirkinliklerini ve gülünçlüğünü ortaya koyan, ahlâk yüksekliğini her sahada güzel örneklerle

³ Halkevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Özdemir – Aktaş, 2011, s. 235–262; Şahin, 2022, s. 2–4.

⁴ Dergi yayımlayan Halkevleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Şahin, 2022, s. 4; Şakiroğlu, 1996, s. 131–142; *Ülkü Halkevleri Dergisi*, C. 7, S. 37, 44, 45.

⁵ Ülkü dergisinin serilerine ait detaylı bilgi için bk. Şahin, 202, s. 5–13.

gösteren, halkçılık sevgisi aşıl原因 ve ruhları o büyük yola yönelten yazılar... Halk edebiyatının güzel örnekleri; tanınmış halk şairlerine dair tetkikler. Dili sadeleştirme, özleştirme yolunda denemeler, düşünceler, teklifler...” (*Yazı Bölümleri*, 1933, s. 90–93).

Yukarıda bahsedilen Peker’in tanıtım yazısından ve *Yazı Bölümleri* başlıklı metinden derginin yayın politikasının bir gereği olarak planlı ve programlı bir hareketin ürünü olduğu açıktır. Bu metinler aynı zamanda Atatürk Dönemi kültür ve sanat anlayışı olan “halka doğru” fikri ve “Memleket Edebiyatı” anlayışına bağlı kalındığını gösterir.

İkinci seride derginin yönetimine Ahmet Kutsi Tecer geçer (1941) ve bu serinin yayın politikasını şöyle ifade eder:

“Millî sanat davası, edebiyat da dahil olduğu halde, millî düşünüş çerçevesi içinde ele alınmak lâzımdır. Bunun yolu, usulü ise millî hayatı her işin ve her düşüncenin çıkışı, kaynağı yapmaktır. (...) İşte biz bu işçiliğin adına millî düşünüş diyoruz. (...) Millî kültür dediğimiz de budur.” (Ülkü, 1941, s. 1).

Üçüncü seride ise derginin yönetimine Tahsin Banguoğlu geçer (1947) ve serinin tanıtım yazısında yayın politikası hakkında şunları söyler:

“Bu on dört yıl içinde Ülkü Türk devriminin değerlerini belirtmek, yaymak ve sindirmek, millî hayatı geliştirmek ve millî kültürümüzün açılma ve serpilmesine yol açmak yolunda aralıksız çalıştı.” (Banguoğlu, 1947, s. 48).

Serilerin yayın politikalarına bakıldığında derginin yayımlanmaya başladığı ilk andan itibaren son sayısına kadar aynı amaca hizmet ettiği söylenebilir.

4. Ülkü Dergisinin Şair ve Şiirlerinin Genel Görünümü

4.1. İçerik

Ülkü’de yayımlanan edebî metinler arasında şiir geniş bir yer tutar. Bu durum Recep Peker’in “toplular ve heyecanlı bir millet kütlesi yaratmak” (Peker, 1933, s. 1–2) ifadesiyle açıklanabilir. Derginin tamamında 1050 şiirin yer aldığı, bu şiirlerin 25 tanesinin ise tercüme olduğu görülür. *Ülkü*’de 300’ün üzerinde şairin şiiri yer alır.⁶ 272 sayının sadece 22 sayısında şiir bulunmaz. İlk serinin 20 sayısında, ikinci serinin 2 sayısında şiir yer almaz. Üçüncü serinin bütün sayılarında en az bir şiir yer alır. Bu durum şiire verilen önemi gösterir niteliktedir.⁷

Şiirler türleri bakımından incelendiğinde en çok lirik şiirin en az ise satirik şiirin olduğu görülür.⁸ Yapılan inceleme sonucunda bazı şairlerin birden fazla türde şiir yayımladığı tespit edilir. Ancak 5 türde de şiiri bulunan tek isim Âşık Veysel Şatıroğlu’dur.⁹ Tematik açıdan şiir türleri ve sayıları şöyle basit bir tabloyla gösterilebilir:

Lirik şiirler	Epik şiirler	Pastoral şiirler	Didaktik şiirler	Satirik şiirler
797	117	54	62	20

Derginin yayımlanmaya başladığı ilk yıllarda daha çok sosyal konulara ağırlık verildiği görülür. Dönemin şartları, edebiyat anlayışı ve derginin yayın politikası göz önüne

⁶ *Ülkü* dergisinde Garipçiler, *Maviciler*, *Hisarcılar*, öz şiir anlayışını benimseyen *Yedi Meşaleciler* ve bazı müstakil şahsiyetlerin şiirleri de yayımlanır. Garip akımından; Orhan Veli Kanık, Oktay Rıfat Horozcu, Melih Cevdet Anday. *Hisarcılar*’dan; İlhan Geçer, Mustafa Necati Karaer, Nüzhet Erman, Bekir Sıtkı Erdoğan, Cemal Yeşil, Coşkun Ertepinar. *Maviciler*’den; Attilâ İlhan. Öz şiir anlayışını benimseyen *Yedi Meşaleciler*’den; Yaşar Nabi Nayır, Cevdet Kudret Solok, Ziya Osman Saba. Müstakil şahsiyetlerden; Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ahmet Muhip Dıranas isimlerinin yanında gazete ve dergilerin tanıtıldığı bölümde Yahya Kemal Beyatlı’nın bir şiiri bulunur.

⁷ Şiir yayımlanmayan sayılar ve en çok şiir yayımlanan sayılar için bk. Şahin, 2022, s. 40.

⁸ Şiir türlerinde en çok şiire sahip olan şairler için bk. Şahin, 2022.

⁹ Diğer türlerde şiir yazan isimler ve en çok şiir yazan şairler için bk. Şahin, 2022, s. 108–109.

alındığında bu tutum gayet doğaldır. Yayımlanan şiirlerin konu dağılımını Atatürk,¹⁰ Millî Mücadele, Türklük, medeniyet, Ankara başta olmak üzere vatan coğrafyası ve Anadolu insanı olarak sınıflandırmak mümkündür. 1937'den sonra aşk, şüphe, korku, yaşama sevinci gibi ferdî konuların daha çok işlendiği görülür.¹¹

Ülkü'de Batı edebiyatlarından yapılan şiir çevirileri de dikkati çeker. Ülkü'nün birinci serisinde sadece Rudyard Kipling'den bir şiir tercümesi yayımlanır. İkinci seride Alfred de Musset, Charles Baudelaire, Paul Valery, Paul Verlaine, Stéphane Mallarmé, Victor Hugo, François Villon, Théophile Gautier, Gerard de Nerval, Archibald Macleish, Paul Claudel gibi sanatçılardan toplam 20 şiir tercümesi yayımlanır. Üçüncü seride Goethe, Hermann Hesse, Agnes Rogers Harper's ve Langston Hughes'in birer şiiri tercüme edilir. Bu durum da İnönü Dönemi'nde çeviri faaliyetlerine daha fazla önem verildiğini gösterir.

Birinci serideki eğitime verilen önem ikinci seride kendini daha çok millî kültüre yönelme olarak gösterir. Anadolu coğrafyası adeta karış karış işlenir. Hatta derginin adı da bu amaca uygun olarak değiştirilir ve Ülkü - Millî Kültür Dergisi şeklini alır.

Ülkü dergisinin birinci serisinde 186 şiir ve 62 şair; ikinci seride 547 şiir, 171 şair; üçüncü seride 317 şiir, 134 şair imzası yer alır. Bu da ikinci serinin en çok şiir yayımlanan seri olduğunu gösterir. Onu üçüncü seri takip eder ve en az şiir yayımlanan serinin de birinci seri olduğu söylenebilir. Bu durumun nedeni ise serilerin yayın politikaları ile ilgilidir. İlk seride daha çok eğitici ve öğretici olmaya çalışılır. Atatürk'ün ölümüne kadar 101 şiir yer alır. Bunların 35 tanesi epik ve didaktiktir. Bu da her üç şiirden birinin hamasi üsluba sahip olduğunu gösterir. Behçet Kemal (Çağlar)'in Atatürk'e ithaf ettiği *Asırlarca* adlı şiiri bu tarz şiire güzel bir örnektir.

Ufkunda doğacağım, ufkunda batacağım;
Asırlarca yazsam hep seni anlatacağım.
Ben de giysem eğer bir gün deha tacını
“İstersen çiğne...” diye önüne atacağım...

Söndüğünü görseydin de bin “meşale emel”in
Ebediyet yolumuz, öyle elimde elin...
Ak düşen saçlarına nur kattığın heykelin
Hamuruna harç diye kanımı katacağım!

Yansam da masalların “Aslı-Kerem”i gibi,
Bu aşk, ölmez öyle her gönül veremi gibi!
Şöhretin, Okyanuslar aşarken gemi gibi;
Ben, dalga gibi ayak ucunda yatacağım...

Asırlarca yazsam hep seni anlatacağım! (Çağlar, 1933, s. 313)

1939 yılıyla birlikte lirik şiirlerin sayısında önemli bir artışın olduğu görülür. 1941 Ağustos'una kadar 72 lirik, 9 epik, 3 pastoral ve 2 didaktik şiir yer alır. İkinci ve üçüncü serilerde lirik ve pastoral şiirlerin sayısı artarken didaktik ve epik şiirlerin sayısı azalır. Buradan da 1939'dan sonra hamasi şiirlerin azaldığı yorumuna ulaşılabilir. Abdullah Ertem'in *Kelebekler* adlı şiiri pastoral bir örnek olarak dikkati çeker:

Bütün esrâr ile bekler,
Saf saf olmuş kelebekler,

¹⁰ Atatürk konulu şiirler için bk. Timur, 2005, s. 177–203. Timur, Aralık 1938'den sonra Atatürk hakkında şiir yayımlanmadığını söyler. Fakat dergide yapılan inceleme sonucunda 16 Kasım 1941'de 1, 16 Kasım 1944'te 2, 1 Ağustos 1945'te 1, 16 Kasım 1946'da 1, Aralık 1947'de 1, Haziran 1948'de 1 ve Aralık 1949'da 3 tane olmak üzere toplamda 10 şiirin daha Atatürk hakkında yazıldığı görülür.

¹¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Çilem, 2006, s. 563–580.

Sarı güller gibi yer yer,
O bakışlar o benekler,
Yere baygın düşecekler..

Bütün esrâr ile bekler,
Saf saf olmuş kelebekler.. (Ertem, 1939, s. 428)

Ülkü'de şiir sayılarına göre en çok şiiri yayımlanan şairler şunlardır: Ceyhun Atuf Kansu 57, İbrahim Zeki Burdurlu 35, Âşık Veysel Şatıroğlu 34, Behçet Kemal Çağlar 31, Coşkun Ertepinar 28, Nüzhet Erman 28, Osman Attilâ 24, Ali İzzet Özkan 20, Turhan Oğuzkan 20, Ahmet Kutsi Tecer 18, Osman Darıcı 17, Baki Süha Ediboğlu 16, Sıtkı Akozan 15, Fethi Tevetoğlu 12 vb. tane şiiri olduğu görülür.¹² Kadın şairler arasında Engin Gönül (Emine Hazım Remzi), Fevziye Abdullah (Tansel), Jülide Gülizar Göksan, Halide Nusret Zorlutuna, Meliha İlseven, Sabahat Erdemir, Saime Ersoy, Seniha Kanbay, Şüküfe Nihal Başar isimleri bulunur. Bunların dışında şiir tercüme eden Melahat Togar ve Nermin Suley (Abadan Unat) gibi çevirmen kadın adlarına da rastlanır.

Derginin ilk sayısında yeni isimlerin yazılarına yer verileceği belirtilir. Bunun için de ilerleyen zamanlarda CHP şiir yarışması yapılır. 1946 CHP şiir yarışmasında Cahit Sıtkı Tarancı Otuz Beş Yaş şiiriyle birinci, Attilâ İlhan *Cabbaroğlu Mehmed Gavur Dağından Rivayet* şiiriyle ikinci, Fazıl Hüsnü Dağlarca Çakırım Destanı şiiriyle üçüncü olur.¹³ Ayrıca dergide halk şairlerinin de tanıtıldığı görülür. İkinci seride Ahmet Kutsi Tecer derginin başına geçer ve Âşık Veysel Şatıroğlu gibi birçok halk şairinin şiirlerinin dergide yayımlanmasını sağlar. Şairlerin hem şiirleri yayımlanır hem de şiir kitapları tanıtılır.¹⁴

Dergideki şiirler incelendiğinde büyük çoğunluğunun *Edebiyat ve Dil* başlığı altında yayımlanacak yazıların içerikleri hakkında verilen bilgilere uygun şiirler olduğu görülür. Yani derginin yayım politikasında yer alan millîliğe bağlı kalındığı söylenebilir.

Genel olarak *Ülkü*'deki şiirlerde dikkati çeken bazı millî kültür unsurlarına şu örnekler verilebilir:

Halk inanışları, Hızır, Lokman Hekim, cennet, cehennem, peygamberlerin isimleri ve onlarla özdeşleşmiş dini simgeler yer alırken tasavvufi şiirin sadece bir iki örneği olduğu görülür. Türk İslam medeniyetine ait mimariden sanata kadar tüm alanlara şiirlerde yer verilir. Şiirlerde kültürel mirasın önemli bir bölümünü mimari eserler oluşturur.

Yunus Emre, Mevlâna, Fuzuli, Baki, Nedim, Itri, Vehbi, Şeyh Galip, Gevheri, Bayburtlu Zihni, Üdebalı, Pir Sultan, Karacaoğlan, Köroğlu, Keloğlan, Nasreddin Hoca gibi Türk İslam medeniyetinde önemli bir yere sahip olan isimlerin yanında Kerem ile Aslı, Emrah, Selvihan, Leyla, Mecnun, Âşık Garip, Kerem, Sofu, Zaloğlu Rüstem, Ferhat, Ayvaz gibi destan, mesnevi ve halk hikâyelerinin kahramanları da yer alır. Ayrıca bazı şiirlerin Âşık Veysel Şatıroğlu, Abdülhak Hamit Tarhan ve Celal Sahir Erozan gibi şairlere ithafen yazıldığı görülür.

Osmanlı padişahları, Selçuklu ve onlardan daha önce kurulan Türk devletlerinin yanında bu devletlerin en güçlü yöneticileri yer alırken yeni Türkiye'nin kurucusu olan Atatürk ve yönetime ondan sonra gelen İnönü için de şiirlerin yayımlandığı görülür. Bu tür şiirlerin genellikle hamasi şiirler olduğu söylenebilir. Bunlar dışına yazılan hamasi şiirlerin

¹² Serilerde en çok şiir yazan şairler için bk. Şahin, 2022, s. 42–43.

¹³ *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*, C. 9, S. 107, 1 Mart 1946, s. 5. *CHP* şiir yarışmanın kazananları açıklanır. *CHP* sanat ve edebiyat yarışması hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Çıkla, 2007, s. 29–46.

¹⁴ İkinci seride Orhan Babaoğlu, *İnsan*, C.5, S.35, s.38–39; Ziya Osman Saba, *Sebil ve Güvercinler*, C.5, S. 56, s. VII; Âşık Veysel Şatıroğlu *Deyişler*, C. 6, S. 69, s. 20; bunlara ek olarak Ceyhun Atuf Kansu'nun *Bağbozumu Sofrası*, Nüzhet Erman'ın *Yeşil*, İbrahim Zeki Burdurlu'nun *Toprak İnsanları* isimli şiir kitaplarının *Ülkü* kitap yayımları olarak çıktığı ifade edilir C. 8, S. 96, s. iç kapak.

vatan ve bayrak sevgisi, 19 Mayıs, 29 Ekim, 30 Ağustos, 23 Nisan gibi millî günler için yazıldıkları görülür. Örnek olması açısından Münir Müeyyet Bekman'ın 30 Ağustos isimli şiirinden bir bölüm şöyledir:

Anlamı tarih kadar pek derindir bugünün
Hatırası büyüktür geçmişteki her günün,
Bugün hem bir ulusun düşman akınlardan,
Hem de düşmandan düşman kendi yakınlarından,
Kurtulup tarihine, toprağının içine,
Egemenlik aşkını aşıladığı gündür,

Türk, sevin... durma sevin... bu, kurtuluş günüdür!..
Türk doğmak büyük umuttur, Türk ölmek büyük umuttur,
Türklük acun yüzünde, yaşayan bir umuttur.
Hür doğdun, hür yaşadın, hür olmak hakkındır Türk!.
Tanrı eksik etmesin, hep sağ olsun ATATÜRK!... (Bekman, 1935, s. 64–65)

Bunların dışında Türk havacılığının ilk şehitleri Sadık ve Fethi için yazılan Denizde Kum Bizde Şehit isimli şiirde 14 -Temmuz- 1942 de Atalay denizaltısında şehit olan 38 denizcinin aziz hatıralarına ithafen yazılmasının yanında şehit edilen Kubilay Öğretmen için de şiir yayımlandığı görülür. Bu da millî ve manevî değerlere sahip çıktığını gösterir.

O dönemin en önemli olayı hiç kuşkusuz Cumhuriyet'in ilanıdır. Bunun için de Cumhuriyet'in kuruluş yıldönümleri için yazılan şiirler yer alır. Yaşanan büyük savaşlar ve devamından gelen rejim değişikliğiyle verilen bağımsızlık mücadelesinin akabinde ülkenin gelişimi için yapılan işler ve kısa sürede ulaşılan başarılarından da bahsedilir. Kurulan fabrikalarla ülkenin imar edilmesi yani Anadolu'nun nasıl gelişeceği anlatır. Artık yeni bir çağ başlar. Gelişim, “muasır medeniyetler seviyesine çıkma ülküsü” için gereklidir. Bu dönem yapılan çalışmalar da bu yöndedir. Bu tür çalışmalar Atatürk Dönemi ideolojisini ve gelişmelerini anlamaya katkı sağlar. Bu şiirlerin bazılarında kahramanlık duygusu daha ağır basarken bazılarında ise yapılan yenilikler ve gelişmeler daha didaktik bir havayla ifade edilir. Örneğin Ahmet Cemil Miroğlu'nun *Cumhuriyet On Birine Basıyor* adlı şiiri buna iyi bir örnek olabilir:

Ey Türk, kalbinde iman gibi bugünü taşı!
On birine basıyor Cumhuriyetin yaşı!
“Yirmi dokuz- Birinci teşrin” doğduğun gündür!
Efendiyiz! diyeni atıp koğduğun gündür!
Türkü bağrına basan bu yurt, bu Anatoprak,
Bundan daha çok kutlu yıllara kavuşacak!
Kaynamış bir varlığı, baştan sonuna kadar,
Bu ülkede sen, ben yok.. sade çalışan Türk var!
GAZİ Türkün bağrından doğan Ulu Kahraman,
Oydu kara günlerde bir güneş gibi yanan,
Anlaşıldı ki, millet koşunca arkasından,
Türk adı silinmez dünya haritasından!
Dehasıyla tarihi döndürdü gidişinden,
Yurda bağışladığı o yüzlerce işinden
“CUMHURİYET” bize en büyük hediyesidir,
Bu sözde duyduğumuz: onun kendi sesidir!
Sen, ey cumhuriyete kavuşan Anavatan!
Senin için yanıyor damarımdaki kan!
Sana uzanan eli koparıp atacağız!
Uğruna ölsek bile seni yaşatacağız!... (Miroğlu, 1933, s. 163)

Bu süreçte Ankara, yeni hükümet merkezi olmasıyla önemli bir konuma yükselir. Bu nedenle Ankara adeta yeni rejimin, ülkenin, yönetimin adı ve simgesi olur. Bu durum şiirlerde açıkça görülür.

Anadolu coğrafyası da bütün unsurlarıyla şiirlere konu olur: Çobanlar, dağlar, ovalar, yaylalar, bozkırlar, nehirler, ağaçlar, kuşlar vb. Bunlardan turna imgesinin daha çok kullanıldığı görülür. Ayrıca halk şiirindeki gibi telli turna imgesi de sıkça yer alır. Bunların dışında köy, kasaba ve şehirler için yazılan şiirlerin sayıları da oldukça fazladır. Bu tür şiirlerde köy, kasaba ve şehirlerin güzellikleri ve orada yaşayan insanların durumları anlatılır. Yani Anadolu coğrafyası ve Anadolu insanının yaşayışının aktarıldığını söylemek mümkündür. Örneğin yaylalar konusunu işleyen Hikmet Turhan Dağlıoğlu'nun *Yaylalar* adlı şiiri Anadolu konulu şiirlere iyi bir örnek olabilir:

Çobanlar dolaşır eteklerinde,
Bir başka koku var çiçeklerinde,
Yiğitlik okunur dileklerinde,

Gönlümü kendine çeken yaylalar,
İçinde keklikler seken yaylalar.

Cenneti andırır Türk'ün yaylası,
Yaylada pınarın bir dolu tası
Yorgunluk giderir, dağıtır yası,

Yaylalar, yaylalar karlı yaylalar,
Sünbüllü, çiğdemli, yarlı yaylalar.

Yaylanın havası kalbe hız verir,
Tanyeli çamlarda süzülüp erir,
Yaylalar yolcuyu yoldan çevirir,

Yazları, kışları yamam yaylalar,
Al beni koynuna aman yaylalar.

Gün batar, ay doğar sürüler iner,
Güzellik, renk koku her yere siner,
Yaylada gözyaşı acılar diner,

Her gönle bir sevinç katan yaylalar,
Ezelden bizlere vatan yaylalar.. (Dağlıoğlu, 1939, s. 524)

Anadolu insanı ve yaşayışı konusunda çiftçilik; tarla sürme, tohum ekme, ekine yağmur bekleme, harman yapma, tütün kırma, bağ bozumu gibi önemli zamanlar ve bu zamanlarda yapılan imece gibi uygulamaların yanında kış aylarını nasıl geçirdikleri de anlatılır. Yani çiftçinin on iki ayı anlatılmış olur. Ayrıca insanların bir araya geldikleri zamanlarda türküler söyledikleri ve eğlendikleri anlatılır. Eğlence anlayışları içinse kiraz bayramı gibi şenlikler, söz, nişan, düğün, kına gecesi gibi gelenek ve görenekler işlenir. Anadolu insanının sevincinde ve kederinde her daim türkü söylediği ifade edilir. Böylece millî nazım türü olan türkü övülür. Bunların dışında tezgâh, dokuma, bohça, mekik, yazma, yörelere ait halk oyunları; çiftetelli, zeybek, efeler, bar oyunu, sinsin, horon ve özellikle de halay için şiirlerin de yazıldığı görülür. Ceyhun Atuf Kansu'nun 5 bentlik *Dağ Türküsü* adlı geniş hacimli şiiri adeta Anadolu coğrafyasının tarihî ve kültürel haritasını çizer:

I.

Bir kamyon şoförü olmalıymışım ben
Bir istasyondan bir deniz şehrine işleyen.
Büyük şehirlerin eskittiği bir kamyon
Düşmüş bu kasaba yollarına en son.
Öğretmen, öğrenci, subay ve hasta taşır
Bir dağı aşır geçer bir dağa ulaşır,
Dağ eteğinde bir garip kahvede ilk mola,
Sonra yine dağlara doğru çıkılır yola.
Düşümüz dumanda, önümüz gökle dağ katı
Başlar sonsuz otlaklarda çobanların hayatı.
Ardımda harab gönlümün şehri Erzurum,
Açın, kabaca göğsünüzü dağlar ben geliyorum.

II.

Çıktık Kop dağına yol döne döne
Ayrı düştük yüce yaylasından yol ine ine.
Ey kop da ne delice suların varmış,
Dört mevsim başın duman, doruğun karımış,
Bilmem nice ateştir ki bu erimiş.
Doruğunda dedim, eteğinde dedim kar bulamadım,
Tipi basar çanlar çalar yolun dar imiş
Gurbet elde yârim kalmış haber yollayamadım.
Ey koca dağ, sana benzer bir delice başım var,
Yaylağında aşkım eser, gençliğim var, düşüm var
Sürme şoför sürme bu dağlarda eşim var,
Bırak beni şoför şu çeşmede kalayım,
İster kaya, ister çiçek, ister hava olayım,
Cevherimde ne var ise bu gençliğe karışmalı,
Arzularım şahin olup bayır belen yarışmalı.

.....
İşte kophanlarına geldik
Bir gârip su başında dinlendik.
Kop dağlarının bağrından inen su,
Şu dağların derdini bilen su,
Aşkı vardır, derdi vardır, yâri vardır, benimkine benzer ise
Benim gibi melil mahzun gezer ise
O derdi de getir bana bırak ey su,
Çağıl çağıl geç git Bayburt ovasına bırak ey su!

III.

Sulak Bayburt, harap Bayburt, tozlu Bayburt,
Ortaçağın elinden yadigâr kalan yurt,
Gezip tozdukça hatırıma neler gelir,
Yitirdiğim yollar gelir, yitirdiğim günler gelir.
Hatırıma Bayburt'un saat kulesi gelir,
Bayburt zamanın uykusunda dinlenir.
Canım Bayburt! ne derin uykudur bu,
Çarşın uyur, evin uyur bir ortaçağ uykusu.
Hatırıma bir Türkmen güzeli gelir,
Tel takınmış saçlarına sevini sevini gelir.
Bir yıkık evden çıkar Bayburtlu Zihni gelir,

Sesi gelir odadan, ırmaktan, dağdan
Yaktın beni kadan alayım ustam, aman,
Mestyledin, şadeyledin sazın ile sözün ile
Yedi aylık kışın ile bir kısacık güzün ile
Ayrılık üstüne ne türküler yakılmış, Bayburt.
Binikiyüzdoksanüç Sefer'indenberi yıkılmış Bayburt.
Bayburt'un kalesi Bayburt taşından
Ayrı düştüm döşeğinden düşünden
Aman yârim ırağ etme düşünden
Beni gurbet elde aşksız koma,
Bitmez yola düştüm şevksiz koma.
Evleri gümüşten Gümüşhane'ye varayım
İki dağ arasında mola verip durayım,
Dağlar dağları sarmış ya ben kimi sarayım!
Elma dalına varıp elma yanaklımı sorayım,
Nazlı yârim benim ile su boylarınca gider misin,
Uygun gölge bulsam sana, benim ile yatar mısın?

IV.

Deniz var bu yolun sonunda deniz, kardeşim,
Hele bir deniz görünsün hele erişelim,
Bak seyreyle o zaman düşüncedeki şenliği,
Deniz rüzgârında bir kız göğsünün esenliği.
De ki: Deniz nasıl, rüzgâr nasıl, balık nasıl,
Deniz, dostluk sofrasında başlar asıl.
Trabzon'a var git şoför benim aşkım oradadır,
Uzanır güneş altında yemyeşil vâdilerim vardır.
Benim için, aşkım için yeşermişe benzer,
Ne vermişse benim için vermişe benzer.
Yağmurlarına derin bir sevda karışmış belli,
Belli bu şehvetten: fındık ekili, mısır ekili, tütün ekili.
Trabzon'da çarşı içinde çarşı,
Kadınım gülümsüyor çarşıya karşı
Bir tayfayı vurmuşlar sabaha karşı
Rakı yüzünden, kadın yüzünden, deniz yüzünden
Yirmisinde, kanlar akıyor yüzünden.
Bir delice poyraz eser gemi direği devrilir
Bu sevda uğruna insan yüz yerinden vurulur.
Trabzon uşağı yaman olur,
Eli kıvrak başı duman olur
Denizin kahrı var, sevdası macerası var serde,
Nice batmış mavnalar belirir seherde
Mehmed Reis'in sabah uykusunda.
Kendini gizler deniz, deniz pusuda,
Giyinmiş kuşanmış, deniz uşağını bekler,
Ne yosmadır o... en sağlam âşığını bekler.

V.

Duman sarmış başım duman olmuş,
Şu koca dağlarda aşkım dengini bulmuş.
Esip duruyor bir uzun kaval havası
İnsanın ala şahin olası dağlara çıkası

İNmeden öylece yaşayası geliyor
Kop dağındaki çobanların havası geliyor.
Aşkına doyamadım bu yüce dağların
Gümrah çimenlerine değip gelen rüzgârların
Kokusunda tattım gümrah saçlarınla seni
Şimdi hangi deniz bağlayabilir beni.
İlk aşkıma, yüce aşkıma dağlara dönmeliyim
Gece vakti çoban ateşinde, ünlemeliyim:
“Ey Kop dağı, sana geldim sensin arkadaşım,
Sana aşkıma söyledim sevdama taşıdım.
En yüce aşktan doğmuş koca dağ anla beni,
Besle beni, büyüt beni kurtla, kuşla, dumanla beni!”
Şimdilik bu aşk sana yetti ey deniz,
Dalga parçalandı, aşkın yeli dindi, gün bitti ey deniz!
Bir kamyon şoförü olmalıymışım ben
Sevda götüren, hasta götüren, mektup götüren
Nice gârip yolcum vardır, varıp taşmalıyım,
Yiğit başı duman olur, dumanlara karışmalıyım. (Kansu, 1946, s. 10)

Kansu, bu şiirinde Türkiye'nin en doğusundan en batısına, kuzeyinden güneyine kadar neredeyse tüm şehirlerinin adeta bir şiir olduğunu söyler. Anadolu coğrafyasının zorlu şartları, orada yaşayan insanların aşkları ve özlemlerini dile getirir.

Şiirlerde işlenen bütün bu konuların “Memleket Edebiyatı” anlayışının bir yansıması olduğu söylenilebilir.

4.2. Biçim

Ülkü dergisinde bulunan 1050 adet şiirin nazım şekillerine göre dağılımı şöyledir: Dergide Halk şiiri şekillerinden 170 koşma, 102 destan, 59 semai, 12 mâni yer alır. Ayrıca 60 adet yeni mesnevi nazım şekli ile yazılmış şiir bulunur. Batı edebiyatlarından alınan nazım şekillerinden ise 10 sone, 8 rime-plat, 2 terzarima, 1 balad, 1 pantun yer alır. Bunların dışında serbest nazımla yazılan 208 şiir yanında dörtlüklerle kurulu değişik kafiye düzenleriyle yazılmış 306 şiir ve düzenli nazım birimleriyle yazılan 111 şiir bulunur.¹⁵ Bu şiirlerin 55 tanesi serbest ölçüyledir.

Ülkü'deki şiirlerin nazım biçimlerine göre dağılımları şöyle bir tabloyla gösterilebilir:

Halk şiiri şekilleriyle olanlar	Divan şiirinden gelen nazım şekilleriyle olanlar	Batı edebiyattan gelen nazım şekilleriyle olanlar	Eşit düzenli nazım birimlerinden oluşan şiirler	Serbest nazımla olanlar
343	60	22	417	208

Bu verilerden hareketle denilebilir ki Ülkü'de 1933–1950 döneminde daha çok halk şiirine önem verilmesine rağmen çağdaş şiir şekillerinin de azımsanmayacak kadar çok kullanıldığı görülür. Bu durumun nedeni aynı dönemde “Garip” akımı ve saf şiir arayışı içinde olan sanatçıların eserlerinin etkisiyle açıklanabilir. Çünkü bilhassa “Garip” akımına mensup şairler Türk şiirine 1940’larda yeni bir biçim ve üslup getirirler. Derginin 1941’den sonraki sayılarında Orhan Veli ve arkadaşlarının şiirlerinin de yer alması bunun kanıtıdır.¹⁶

¹⁵ Dörtlüklerle yazılan şiirler arasında çapraz kafiyeyle 130, yarı çapraz kafiyeyle 26, sarma kafiyeyle 25, karma kafiyeyle 19 tane şiir bulunmaktadır.

¹⁶ Bilgi için bk. Şahin, 2022.

4.3. Ahenk

Ülkü'de hece, aruz ve serbest ölçülü şiirlerin her üçü de görülür. Dergideki 1050 adet şiirin nazım ölçülerine göre dağılımı şöyle bir tabloyla gösterilebilir:

Hece ölçülü şiirler	Aruz ölçülü şiirler	Serbest ölçülü şiirler
772	9	269

Hece ölçülü şiirlerden 429 adedinin 11'li hece ölçüsüyle yazıldığı dikkati çekmektedir.¹⁷ Ayrıca serbest ölçüyle yazılan 269 adet şiir derginin ölçü ve biçim endişesinden uzaklaştığını gösterir. Hatta serbest ölçüyle yazılan bu şiirlerin sayısında yıldan yıla bir artış gözlenir. Bu sayısal veriler üzerinden dergideki şairlerin ölçü açısından tamamen birlikte hareket etmedikleri yorumuna da ulaşılabilir. Yani genel kanaatin aksine *Ülkü* dergisinde tek tip bir şiir anlayışının egemen olduğu söylenemez.

Sonuç

Bazı dönemlerde basın organları üzerinde kısıtlamalar olsa da yer yer devlet desteğinin olduğu da görülür. Özellikle 1932 yılında Halkevleri'nin açılmasıyla birlikte Halkevi dergileri yayımlanmaya başlar. 1933 yılında Ankara Halkevi'nin resmî yayın organı olan *Ülkü* dergisi de yayın hayatına başlar ve Ağustos 1950'ye kadar on yedi yıl yayın hayatını sürdürür.

Ülkü dergisinin yayın hayatına bakıldığında Atatürk tarafından verilen adına uygun millî bir yayın politikası izlendiği görülür. Çünkü Recep Peker'in Halkevleri açılış konuşması ile derginin yayın politikasını açıklayan serilerin ilk sayılarındaki tanıtım yazıları aynı amaç etrafında şekillenir. Bu süreçte (1933–1950) *Ülkü*'nün bilinen birçok yazar ve şairi bir araya getirmesi yanında yeni isimlerin edebiyat dünyasına katılmasında da etkili olur. Yayın dönemi olarak Atatürk Dönemi'nin son beş yılını ve İnönü Dönemi'nin tamamını kapsayan *Ülkü* birçok araştırmada da adından söz ettirir.

Atatürk Dönemi kültür ve sanatı, Ziya Gökalp'ın "halka doğru" fikrinden hareketle halkı eğitmek ve halkta bulunan kültürel Türk folklor unsurlarının derlenmesi suretiyle millî bir kültür ve sanat yaratma faaliyeti şeklinde ifade edilebilir. Bu çabaların temel amacı da kuşkusuz millî kimlik oluşturmaktır. "Memleket Edebiyatı" hareketi bu amaca ulaşma yolunda yapılan faaliyetlerin bir parçasıdır. Bundan dolayı dönemin şair ve yazarları, konularını Anadolu coğrafyası ve Anadolu insanının yaşantısından alırlar. Aynı zamanda biçim, dil ve üslup konusunda da millî bir tavır takınırlar. Yani sade Türkçe, halk şiiri nazım şekilleri ve millî ölçü olarak kabul edilen hece ölçüsünü yaygın olarak kullanırlar.

Ülkü dergisi toplam üç seri halinde ve 272 sayı yayımlanır. İlk seride (186), derginin sayfa sayısı diğer serilere göre daha fazla olsa da şiir sayısı oldukça azdır. İkinci seride (547), şiir sayısı biraz daha artar ve en çok şiir yayımlanan sayı olur. Üçüncü seri (317), kısa süre yayımlanmasına rağmen (44) şiir sayısında önemli bir artış gözlenir. Dergide, şiire ayrılan kısmın sürekli artmasının nedeni yayım sorumlularının tasarrufuyla ilgili olmalıdır. *Ülkü*'de toplam 1050 şiir ve 300'ü aşkın şair yer alır. Bunlardan ancak 11 tanesi kadın şairdir.

Dergide yayımlanan şiirlerin 343 tanesinin halk şiirinden alınan nazım şekilleriyle, 60 tanesinin Divan şiirinden alınan nazım şekilleriyle, 22 tanesinin Batı edebiyatından alınan nazım şekilleriyle, 417 tanesinin eşit düzenli nazım birimleriyle, 208 tanesinin ise serbest nazım şekliyle yazıldığı görülür. Yapılan inceleme sonucunda *Ülkü*'de, divan şiirinden halk şiirine, Batı şiirinden alınan nazım şekillerinden serbest nazım şekillerine kadar farklı nazım şekillerinin kullanılmasına rağmen şiirlerin büyük çoğunluğunun halk şiirinden alınan nazım şekilleriyle kaleme alındığı görülür.

¹⁷ Kullanılan ölçülerin ayrıntılı hâli için bk. Şahin, 2022.

Sayıca azalsa da 1933–1950 arasında hâlâ aruz ölçüsüyle yazılan şiirlerin bulunduğu görülür. Şiirlerin tamamına bakıldığında en çok kullanılan ölçünün hece ölçüsü (772 adet) olduğunu söylemek gerekir. Hece ölçüsü içinde ise en çok 11’li hece kalıbı (429 adet) tercih edilir. Bu da millî olana dönme çabası yani “Memleket Edebiyatı” anlayışının bir yansıması olarak yorumlanabilir.

Dergideki şiirler türlerine göre incelendiğinde her türde şiirin bulunduğunu söylemek mümkündür. Şiir türlerinin nicelik bakımından sıralaması ise lirik, epik, didaktik, pastoral, satirik şiir şeklindedir. *Ülkü*’de en çok lirik en az ise satirik şiirin olduğu görülür. Bunlara ilave olarak doğrudan didaktik denebilecek şiirlerin sayısı 62’dir. Ayrıca dönemin âşıkları hem tanıtılır hem de şiirlerine yer verilir.

Şiirlerin çoğunluğu kültürel, tarihî ve pastoral öğelerin kullanıldığı sosyal içerikli şiirlerdir. Az sayıda da olsa ferdî konulu şiirler de yayımlanır. Bireysel konuların işlendiği şiirlerin çoğunda da yine Anadolu coğrafyası ve Anadolu insanı işlenir. Bütün bunlar derginin yayın politikasına uygun bir kültür ve sanat anlayışı içinde hareket edildiğini gösterir.

“Memleket Edebiyatı” anlayışının aksine 1940’lı yıllarda çıkan sayılarda *Garipçiler*, *Maviciler*, *Hisarcılar* ve öz şiir taraftarı şairlerin şiirlerine de rastlanır.

Bütün bu verilerden yola çıkarak 1933–1950 döneminde yayım yapan Ülkü dergisinde büyük oranda “memleketçi şiir” veya “Memleket Edebiyatı” anlayışına bağlı kalındığı söylenebilir. Buna ilave olarak derginin adeta bir okul vazifesi gördüğü, dönemin kültür ve sanatına katkılarda bulunduğu görülür.

Kaynakça

- Aktaş, Ş. (2015). *Şiir tahlili -teori ve uygulama-*. Kurgan Edebiyat.
- Banguoğlu, T. (1947). Ülkü Halkevleri Dergisi. *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*, 1(1), 1-48.
- Bekman, M. M. (1935). 30 Ağustos. *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 6(31), 64-65.
- Bolat, B.; Gök, H. V. (2021). Atatürk ve İnönü dönemi kültür politikalarının karşılaştırmasına yönelik bir inceleme. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 9(26), 347-371.
- Bulut, S. (2021). Milliyetçi memleket edebiyatı ve hececiler. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İlbilge Yayıncılık Eğitim.
- Çağlar, B. K. (1933). Asırlarca. *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 1(4), 313.
- Çamlıbel, F. N. (1926). Sanat. *Hayat*, 1(5), 88.
- Çetişli, İ. (2015). *Metin tahlillerine giriş*, C. 1, Akçağ Yayınları.
- Çıkla, S. (2007). 1940’lı yıllarda düzenlenen sanat yarışmaları ve İnönü sanat armağanları. *İlmî Araştırmalar*, (23), 29-46.
- Dağlıoğlu, H. T. (1939). Yaylalar. *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 13(78), 524.
- Enginün, İ. (2015). *Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı*. Dergâh Yayınları.
- Ertem, A. (1939). Kelebekler. *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 12(71), 428.
- Kansu, C. A. (1946). Dağ türküsü. *Ülkü Millî Kültür Dergisi*, 10(121), 10.
- Kaplan, M. vd. (1982). *Atatürk devri Türk edebiyatı*, C. 1, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kaplan, M. (2016). *Türk edebiyatı üzerinde araştırmalar*, C. 2, Dergâh Yayınları.
- Korkmaz, R.; Özcan, T. (2020). Cumhuriyet dönemi Türk şiiri. *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839–2000*. Grafiker Yayınları.
- Miroğlu, A. C. (1933). Cumhuriyet on birine basıyor. *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 2(9), 163.
- Okay, M. O. (2016). *Batılama devri Türk edebiyatı*. Dergâh Yayınları.
- Özdemir, Y.; Aktaş, E. (2011). Halkevleri (1932’den - 1951’e). *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)*, (45), 235-262.
- Peker, R. (1933). Halkevleri açılma nutku. *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 1(1), 6-8.
- Peker, R. (1933). Ülkü niçin çıkıyor. *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 1(1), 1-2.

- Şahin, H. (2022). *Ülkü dergisindeki şairler ve şiirleri*, [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi] Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Tanpınar, A. H. (2018). *Edebiyat üzerine makaleler*. Dergâh Yayınları.
- Timur, K. (2005). *Ülkü mecmuası ve şiirlerin diliyle Atatürk. Türklük Bilimi Araştırmaları*, (28), 177-203.
- Ülkü (1941). Okuyucularımıza. *Ülkü Millî Kültür Dergisi*, 1(1), 1.
- (1933). *Ülkü yazı bölümleri. Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 1(1), 90-93.
- Ziya Gökalp (2017). *Türkçülüğün Esasları*. Ötüken Yayınları.

Extended Summary

Periodicals have an important place in examining the political, social, economic, literary and cultural aspects of the period in which they are published. *Ülkü* is a semi-official magazine that continued its publication life between 1933 and 1950 as the publishing organ of the Halkevleri headquarters (Ankara Community Center). It is a long-running magazine that has gained a place for itself both in social and literary terms in Turkish press life. *Ülkü* magazine was published in three series and a total of 272 issues. The publishing policy of the magazine coincides with the aims of opening Community Centers. In the introductory article of the first series and in the opening speech of the Community Centers, Recep Peker talks about the aims of educating the public, creating national cultural awareness and contributing to efforts to reach the level of contemporary civilization. It is also stated that Mustafa Kemal Atatürk wanted a magazine suitable for these purposes to be published and that he was influential in determining the name of the magazine. The magazine is important in terms of determining and reflecting the understanding of culture and art of the period. Because, as a semi-official magazine, it covers the last five years of the Atatürk Period and the entire İsmet İnönü Period. In other words, it functions as a media organ that directs the intellectual and artistic life of the Single Party Period. The Atatürk Period (1923-1938) refers to a period in which the Republic of Turkey was established after many difficulties and struggles. At the end of the victory against imperialism, a sense of social responsibility along with national pride and consciousness emerged in the majority of intellectuals. This sense of social responsibility enables intellectuals to direct their attention to the public and Anatolia. At the center of this orientation is Ziya Gökalp's idea of "towards the people". The purpose of this idea is to create a national literature. Poetry understandings and groupings of the period can be classified as patriotic poetry, mystical poetry, poetry under the influence of symbolism, Seven Torches, mythological poetry, and heroic poetry (epic and history). İsmet İnönü Period (1939-1950), II. It is a turbulent period caused by World War II. Art and literature are also affected by this turmoil and are shaped within the humanist understanding. It can be said that more importance was given to translation movements in this period. Especially between 1940 and 1946, approximately 900 works were translated. Another prominent development in this period is the "Garip" movement. Poets belonging to this understanding oppose meter, rhyme and verse understanding in poetry, and while writing poetry for a wide audience, they are also influenced by Western literary movements. In fact, the poem focuses more on little people rather than an ideological discourse. Therefore, the meaning is quite clear and the poem is at a level that can be called simple, without abstract images. There are also artists who adopt Marxist ideology and continue the line of Nazım Hikmet Ran. Between 1933 and 1950, when *Ülkü* magazine was published, the concept of "Hometown Literature" existed, although its influence decreased compared to the early days. It can be said that for this understanding, mostly plain Turkish, folk poetry verse forms and syllabic meter were dominant, and works about Anatolian geography and Anatolian people were written. It can also be said that the writers went to Anatolia, lived with the people and observed them down to the smallest detail. In addition to folklore and depictions, there are also exciting expressions of national feelings and heroic feelings, Marxist ideology that offers solutions to social problems, and an effort to delve into the depths of Anatolian mysticism and mythological climate. The provincial magazines of *Ülkü* and *Halkevleri* are a mirror of the "Homeland Literature" understanding of the period. It is possible to interpret the reasons for the emergence of this understanding and its reflections in literature through the names in the magazine and the articles published. There are 1050 poems in the entire magazine and 25 of these poems are translations. There are poems of more than 300 poets in *Ülkü*. Only 11 of them are female poets. Only 22 issues out of 272 do not contain poems. There are no poems in the 20 issues of the first series and in the 2 issues of the second series. Poetry is published in all issues of the third series. It is seen that 343 of the published poems were written with verse forms taken from folk poetry, 60 of them were written with verse forms taken from Divan poetry, 22 of them were written with verse forms taken from Western literature, 417 of them were written with equal regular verse units, and 208 of them were written in free verse. There are 772 syllabic meter poems, 269 free meter poems and 9 aruz meter poems. The most commonly used measure is the syllable. Among the syllable size, the 11-syllable pattern (429 pieces) is most preferred. The order of poetry types in terms of quantity is lyrical, epic, didactic, pastoral and satirical poetry. The majority of the poems are poems with social content using cultural, historical and pastoral

elements. Poems on individual themes are also published, although in small numbers. In most of the poems that deal with individual subjects, Anatolian geography and Anatolian people are also discussed. In the issues published between 1940 and 1950, poems of different literary groups and poets who support pure poetry can be found. The poems in Ülkü magazine have been examined in terms of form, harmony and poetry types, and it can be said that the majority of them are in line with the understanding of “Homeland Literature”. However, it cannot be denied that there are texts in the magazine that do not fully coincide with this understanding. Briefly, in this study, the poems in the magazine were classified in terms of artistic understanding and it was tried to determine what kind of poetry landscape they created throughout its seventeen-year publication life.

